

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 6 kron, za pol leta 3 krone in za četrt leta 1 krono 50 vin., — po pošti prejemane pa za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vin., za četrt leta 1 krona 80 vin. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 80 vin. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserter) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 16 vin., za dvakrat 24 vin., za trikrat 30 vin. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 21. septembra 1900.

Politični oddelek.

Ljudsko štetje.

Zadnji dan meseca decembra tekočega leta vršilo se bode v naši državi zopet splošno ljudsko štetje. To ljudsko štetje ni uspeh moderne kulture, ampak je že starodavna institucija, katero so poznali že stari Rimljani, ki so jo najbrž prevzeli od nekdanjih Egipčanov, tega naroda številk in vsega, kar je ž njimi v zvezi. Pri nas se vrši ljudsko štetje na temelju zakona z dne 29. marca 1869. l. in sicer na jako kompliciran način. V tem, ko zadostuje v drugih državah za ljudsko štetje listek v osmerki, rabi se pri nas cela pola papirja, prenapolnjena z vsakovrstnimi, ne ravno posebno jasnimi rubrikami, tako da manj izobraženega človeka kar zona spreleti, če dobi tako polo v roke. Ta okolnost, kateri se pridružuje še cela vrsta drugih, nič manj tehtnih, je kriva, da pri nas uspehi splošnega ljudskega štetja, ki se ponavlja vsacih deset let, niso tako zanesljivi in nedvomni, kakor bi bilo potrebno tako v državnem interesu, kakor tudi v znanstvenem in zlasti še v kulturnem in znanstvenem interesu prebivalstva. Saj štetje nima namena, napolniti samo debelih knjig z osrednje statistične komisije z vsakovrstnimi številkami, saj to štetje nima namena samo konstatirati, koliko prebivalstva ima država, koliko ga imajo posamezne dežele in občine, ampak štetje ima nalogo, zbrati material, iz katerega voditelji države zamorejo posneti dejanske razmere, ki vladajo v posameznih pokrajinah, ter da na podlagi tega zamorejo poskrbeti, kar je v interesu zdravega razvoja države in napredka prebivalstva potrebno ukreniti.

Vse to je posneti našim državljenikom iz rubrike „poklic ali opravilo“. Ako se izkazi te rubrike primerjajo z izkazi prejšnjega štetja, se da premnogo spoznati. Iz teh številk se vidi, če je gospodarstvo napredovalo ali nazadovalo, če napredujejo ali prodajajo posamezne

produkcijske stroke, katere teh strok se diferencirajo na podstroke, in katere se združujejo v produkcijo na debelo, če nastajajo nove, in če izginjajo stare stroke, če se razne stroke šele, da, celo slika o finančnem uspevanju posameznih produkcijskih strokah se lahko dobi iz te rubrike.

Kako poučna je dalje rubrika „starost“ in koliko se zamore iz nje kombinirati. Kako važen material za socialno statistiko se dobi iz podatkov o stanovanjih. Vse to glasno svedoči, kako znamenitega pomena zamorejo biti statistični podatki, ki nam jih poda splošno ljudsko štetje.

V naši državi in posebno za naš narod ima pa ljudsko štetje tudi še drug, jako važen pomen. Živimo namreč v državi, kjer je nastanjenih več različnih narodov, mej katerimi se bije že stoletja ljut boj. Nemški narod se vojskuje za nadvlado, slovanski narodi branijo svoj obstenek in zahtevajo ravnopravnosti. Umeje se samo ob sebi, da kakor v vsaki vojni, je tudi v tej vojni mej avstrijskimi narodi število komitantov velike važnosti.

Toda pri ljudskem štetju, kakor se izvršuje pri nas, se ne skuša dobiti zanesljivega števila pripadnikov posameznih narodnosti, ampak pri nas se je za narodnost izumil poseben surogat, ki ga zovejo: občevalni jezik.

Čemu se je to storilo in zakaj se ne zapisuje narodnost posameznih prebivalcev?

V naši državi proglašajo zlasti državni krmilarji narodnost za predsodek in jej odrekajo vsak drugi pomen. Naša država, ki bi morala biti prava mati vsem svojim narodom, čuti nekako instinktivno, da ne izpolnjuje svojih dolžnosti, da se je izneverila svojemu poklicu, in zato hoče po vsi sili celo državo uniformirati. V to svrho skuša povsod in v vsakem oziru širiti moč in veljavo nemške in madjarske narodnosti ter oslabiti in ob zid pritiskati druge narodnosti. In v to svrho se tudi pri ljudskem štetju ne zapisuje narodnost, ampak samo občevalni jezik.

Svet naj ne izve, koliko je v habsburški monarhiji nenemških narodov, svetu se hoče natvezati, da sta

nemški in madjarski narod v tej državi prva, drugi pa da kot narodi sploh ne pridejo resno v poštev.

Gre se pa še za več. S tem, da se ne zapisuje narodnost, nego „občevalni jezik, se da pačiti resnico o narodnostnih razmerah in se da število Nemcev in Madjarov umetno pomnožiti, število Slovanov umetno znižati, a s tem se Slovanom prikrajšajo tudi njih državljanske pravice, kajti pri ljudskem štetju dobljeni izkaz je za dobo desetih let podlaga pri presojevanju gotovih narodnostnih zahtev in potreb. Na podlagi ljudskega štetja in izkaza o občevalnem jeziku je hotel Gautsch razdeliti Češko v dve pokrajini, na tej podlagi je Körber uredil svoj jezikovni načrt, na tej podlagi se presojajo narodnostne razmere tudi na Štajerskem, na Koroškem, na Primorskem in tudi na Kranjskem.

S tem je pa dokazano, da indentificira država občevalni jezik z narodnostjo, to smatra občevalni jezik za histerij narodnosti, in zato je naša sveta dolžnost, da pri prihodnjem štetju opišemo v rubriko občevalni jezik vedno svojo narodnost.

Politični pregled.

Položaj. — Državnozbornske volitve so že v vseh kroninah razpisane. Začele se bodo sredi decembra a končane bodo do 20. januarja. Zdaj vemo tudi, da je to zadnji poskus, vladati ustavno. Cesar je namreč pri vojaških vajah v Galiciji rekel načelniku poljskega kluba: Razpust državnega zbora in nove volitve so zadnje ustavno sredstvo, katero sem poskusil. Ako bi ta poskus ne imel uspeha, moramo biti pripravljeni na novo dobo absolutizma.

Nove volitve. — Volilno gibanje na Češkem obrača našo občno pozornost. To je naravno, saj je od postopanja čeških poslancev odvisna nadaljna prihodnost državnega zbora. Reči se mora, da postopa mladočeška stranka jako previdno. V tem, ko so radikali z Bašo na čelu izdali parolo, da se mora obstrukcija na vsak način nadaljevati, zahteva mladočeška stranka, naj se njenim poslancem da glede taktike popolna svoboda. Nekaj upanja, da neha obstrukcija, je torej še.

Cesarjeva graja nadškofa Stadlerja. — Ravnatelj cesarjeve kabinetne pisarne je sarajevskemu nadškofu Stadlerju pisal to-le pismo: „Obširna poročila, katera so prinašali v teku katoliškega shoda v Zagrebu, so mej drugim tudi omenjala, da je Vaša nadškofovska milost na banketu, ki je tvoril zaključek shoda, v gorkih besedah izrazila željo, naj bi se Bosna in Hrvatska zjedini čim preje. Ker je to vprašanje čisto politično ter leži torej izven svetega poklica Vaše nadškofovske milosti ter spada rešitev tega vprašanja v delokrog gotovih posvetnih faktorjev, zlasti pa v suverenske pravice našega premilostnega cesarja, zato bi bilo upravičeno misliti, da je zgoraj omenjeno poročilo napačno, in da Vaša nadškofovska milost tega ni izrekla. Ako pa se je to venderle zgodilo, moramo naznaniti po najvišjem naročilu Vaši nadškofovski milosti resno svarilo in trdno pričakovanje Njegovega Veličanstva, našega premilostnega gospoda, da se v bodoče Vaša nadškofovska milost i v svojih govorih, i v svojih dejanjih političnih vprašanj ne bode udeleževala.“

Notranja politika. — Na dnevnem redu pri nas v Avstriji so nove državnozbornske volitve, ki se bodo vršile med 15. decembrom t. l. in pa do 18. januarja l. 1901. Volilno gibanje bode pri novih volitvah povsod ne le živahno, marveč burno. Na Češkem bodo nastopale pri novih volitvah

razne stranke. Poleg dosedanje mladočeške, postavile bodo svoje kandidate tudi radikalna, realistična, pod vodstvom dr. Masařika in socijaldemokratska. A te stranke bodo postavile svoje kandidate le v takih volilnih okrajih, kjer se ni bati, da bi prodrli kak nemški kandidat. Tudi v Galiciji se je ustanovilo več volilnih odborov in je skoro gotovo, da izgubi poljski klub tam več svojih mandatov, posebno si bodo prizadevali Rusini, da izpulijo Poljakom vsaj nekaj mandatov iz rok. Istotako ni nemogoče, da se pomnoži tudi število pristavev patra Stojalowskega vsaj za nekaj mož. Posebno pa si obetajo od novih volitev bogate žetve nemški nacionalci in govore celo, da pride v njih roke tudi Einspielerjev mandat, torej jedinega zastopnika koroških Slovencev. Pa tudi nemška katoliška ljudska stranka izgubi pri prihodnjih volitvah najbrže nekoliko mandatov. Nemške stranke se zdaj dogovarjajo o kompromisu med seboj, pa ta pogajanja bržčas ne bodo imela uspeha. Tudi socijalni demokratje se nadejajo kake pridobitve od novih volitev. Potemtakem, ako se nade zgorej navedenih strank uresničijo, naraslo bode število radikalnih elementov v novem državnem zboru za mnogo. A čim več takih elementov, tem težje bode izhajati ž njimi, in niti misliti na to, da bi bil novi državni zbor sposobnejši za delo, nego je bil dosedanj. Ako je pa res, kar nam poroča brzojav iz Jasla, kjer se zdaj nahaja pri vojaških vajah Nj. Veličanstvo naš cesar — potem so šteti meseci naši ustavi. Po zgorej omenjenih brzojavnih poročilih se je namreč izreklo Nj. Veličanstvo nasproti predsedniku poljskega kluba vitezu Jaworskemu, ki se mu je tam poklonil, da je razpust državnega zbora zadnji poskus, da-li se da še ustavnim potom urediti naše notranje politične razmere. Ako bi bil torej tudi na novo izvoljeni državni zbor za delovanje nesposoben, bi bil to dokaz, da ni več mogoče ustavnim potom napraviti redu v Avstriji.

Rusija in Srbija. — Da so vezi, katere družijo malo slovansko državo na Balkanu z veliko in mogočno Rusijo, močnejše, kakor to želijo nasprotniki Slovanstva, kaže sledeče lastnoročno pismo, katero je pisal car Nikolaj srbskemu kralju Aleksandru povodom njegove ženitve. Pismo slôve: „Moj gospod brat! Z izrednim zadovoljstvom sem izvedel iz Vašega pisma o zaroki Vašega Veličanstva z gospo Drago Lunjevico. V očigled prijateljstva in duhovnega sorodstva, ki obstoji med Vašim Veličanstvom in menoj se tega srečnega dogodka najživahneje v duhu udeležujem ter hitim, da izrazim Vašemu Veličanstvu najsrčnejša voščila. Pristavljajoč tem voščilom tudi svoje najboljše želje za srečo Vašega Veličanstva, kakor tudi za srečo Nj. Veličanstva kraljice, Vas prosim še enkrat, da vsprejmete zagotovilo mojega največjega spoštovanja ter ostajam Vašega Veličanstva, mojega gospoda brata, dobri brat Nikolaj.“ — To carjevo pismo seveda zopet ne bode po volji onim krogom, ki si prizadevajo razdvojiti Slovane.

Vojna na Kitajskem. — Izvanrednega se zdaj na Kitajskem ne zgodi ničesar, razun, da se tu in tam pojavljajo še vedno posamezni napadi boksarjev na kristjane, kolikor je jih sploh še nahaja na Kitajskem. Pojavljajo se tudi po nekod nasprotja mej rednim vojaštvom in boksarji. Tako so se v severnem delu pokrajine Šantung združili boksarji z družbo „velikega noža.“ Redne kitajske čete so napadle boksarje severno od Kiang-Fu, a so bile premagane. Poroča se tudi o klanju kristjanov v Mandžuriji. Francozki list „Missiona Catholiques“ ima zasebno poročilo, da so boksarji umorili francoškega škofa Guillaona in še dva druga duhovnika, potem več usmiljenih sester in okoli 300 kitajskih kristjanov. S prva so se kitajski kristjani hrabro branili; ko pa so boksarji jeli streljati med nje s topom, zbral je škof Guillon svoje verne v cerkev. Sam je oblekel škofovski ornat (oblačilo) in stopil pred oltar. Kitajci so udrli v cerkev in poklali vse kristjane s škofom vred, potem pa zažgali cerkev. Kakih 70